

Prostorno okruženje dječjeg vrtića

Ježić, Melita

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:921268>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Melita Ježić

PROSTORNO OKRUŽENJE DJEČJEG VRTIĆA

Završni rad

Čakovec, rujan 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Melita Ježić
PROSTORNO OKRUŽENJE DJEČJEG VRTIĆA
SPATIAL ENVIRONMENT OF THE KINDERGARTEN
Završni rad

Mentor rada:
Ljubimka Hajdin, prof

Čakovec, rujan 2021.

Sažetak

Dječji vrtić je ustanova za rani i predškolski odgoj, a svojim odgojno obrazovnim programima, namijenjen djeci od navršenih šest mjeseci do polaska u osnovnu školu. Kontekst ustanove dječjeg vrtića čini prostorno, materijalno, socijalno i vremensko okruženje. Sudionici odgojno-obrazovnog procesa su djeca, odgojitelji, roditelji kao i svi ostali zaposlenici vrtića uključujući stručni tim, ravnatelj, kuharicu i ostale zaposlenike. Kvalitetnim odgojno-obrazovnim radom postizemo glavni cilj odgojno-obrazovnog procesa, a to je cjeloviti rast i razvoj djeteta. Kako bi se stvorili preduvjeti za harmoničan cjeloviti rast i razvoj svakog djeteta, u dječjem vrtiću, nužno je kvalitetno cjelokupno prostorno, materijalno kao i vremensko i socijalno okruženje.

Prostorno okruženje u odgojno-obrazovnoj ustanovi predstavlja materijalizaciju odgojiteljeve teorije, odnosno njegovih shvaćanja, znanja i stavova, o djetetu. Kako bi okruženje ustanove odgovaralo potrebama i interesima djece, potrebno je stvoriti okruženje koje će biti poticajno, omogućavati učenje djece te sadržavati mnoštvo različitih materijala, alata, izvora novih iskustava i znanja. Sve to će djelovati stimulatивно na djetetov razvoj pri čemu će dijete biti aktivno u kretanju, igri, učenju, suradnji s drugom djecom i odraslim osobama.

Govoreći o prostornom okruženju ne misli se samo na unutarnji prostor vrtića, već i na vanjske prostore, odnosno na dvorište vrtića. To je, također, važna sastavnica odgojno-obrazovnog procesa jer djeca imaju urođenu potrebu za kretanjem i za prirodom. Stoga je vrlo važno da zadovoljimo i tu potrebu kako bi u konačnici ostvarili cjelokupni rasti i razvoj djeteta.

Ovaj rad govori o unutarnjem i vanjskom prostoru vrtića kao poticajnom okruženju za igru, rast, razvoj, učenje djeteta. U njemu je opisano poticajno okruženje kao bitna sastavnica odgojno-obrazovnog rada predškolskih ustanova, uloga odgojitelja i djeteta u stvaranju poticajnog okruženja te važnost vanjskog prostora vrtića u ostvarivanju kvalitetnog odgojno-obrazovnog rada.

Ključne riječi: prostorno okruženje, unutarnji prostor, vanjski prostor

Summary

A kindergarten consists of participants in the early childhood education process on the one hand, and its interior and exterior on the other. Its participants are children, educators, parents, and all other kindergarten employees, including the professional team, the principal, the cook etc. Quality early childhood education accomplishes the main goal of this process, which is complete growth and development of the child. This is a complex process in which all needs, interests and wishes of the child must be met, which requires a stimulating environment.

The environment of the early childhood institute represents the materialized theory of the educator, as well as their understanding, knowledge, and attitude towards the child. For the environment to fit the needs, wishes and interests of the children, it needs to enable the possibility of education, include various tools, resources, and books, as well as provide the children with incentive. This gives the child freedom in choosing their preferences and enables them to communicate with children of different age and ability with ease.

What is meant by environment is not only the interior of the kindergarten, but also its exterior, i.e., the courtyard. Since children are born with a need to play outside, this plays an important part in the early childhood education process, therefore, fulfilling this need is imperative if the complete growth and development of the child are to be achieved.

This paper explains about the interior and exterior of the kindergarten as stimulating environment for learning. It elaborates on the importance of an exterior in achieving quality educational work and describes encouraging environment as an important part of pre-primary education, as well as the role of parents and the child in creating such an environment.

Key words: stimulating environment, interior, exterior

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. PEDAGOŠKI PRIPREMLJEN PROSTOR U DJEČJEM VRTIĆU.....	2
2.1. PROSTOR KAO MATERIJALIZIRANO STVARALAŠTVO ODGOJITELJA I STRUČNIH SURADNIKA.....	3
3. POTICAJNO OKRUŽENJE ZA UČENJE.....	5
3.1. POTICAJNO PROSTORNO OKRUŽENJE U HUMANISTIČKI ORIJENTIRANOM KURIKULUMU	5
3.2. POTICAJNO OKRUŽENJE ZA UČENJE IZ POGLEDA PEDAGOGIJE M.MONTESSORI	7
3.3. POTICAJNO OKRUŽENJE- REGGIO PEDAGOGIJA	8
3.4. POTICAJNO OKRUŽJE- WALDORFSKA PEDAGOGIJA	10
4. OBLIKOVANJE PROSTORNOG OKRUŽENJA	11
4.1. ARHITEKTURA I OBLIKOVANJE VRTIĆA	11
4.2. PROSTORNO UREĐENJE U DJEČJIM VRTIĆIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ	13
4.3. ULOGA ODGOJITELJA U STVARANJU POTICAJNOG OKRUŽENJA	14
4.4. DJECA U ULOZI (SU)KREATORA PROSTORA	15
5. VANJSKI PROSTOR VRTIĆA- POTICAJNO OKRUŽENJE ZA UČENJE	17
5.1. SIGURNOST NA VANJSKOM PROSTORU VRTIĆA	17
5.2. OTVARANJE NOVIH MOGUĆNOSTI KREATIVNIM I KVALITETNIM UREĐENJEM VANJSKOG PROSTORA	18
5.3. POTREBA DJECE ZA KRETANJEM.....	21
6. ZAKLJUČAK.....	22
7. LITERATURA	23

1. Uvod

U današnje vrijeme na dijete gledamo kao na cjelovito biće, a na njegov razvoj kao složenu pojavu. Ovakav pristup naziva se holistički. Dijete je aktivni stvaralac svog razvoja i svog odgoja i obrazovanja, dok mu odgojitelj može samo pomoći i podupirati ga. Kako bi dijete to sve moglo ostvariti mora biti u interakciji sa svojom okolinom.

S obzirom na vrijeme koje djeca provode u vrtićima, važno je da okolina u kojoj se nalaze bude poticajna i stimulativna za cjelokupni razvoj djeteta. Zadatak odgojitelja ali i cijelog stručnog kadra kao i tehničkog osoblja je da se u odgojno-obrazovnoj ustanovi osigura toplo i ugodno ozračje u kojem će se djeca nesmetano moći izražavati, kretati prostorom i biti u interakciji sa svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa.

Međutim, kada govorimo o važnosti uređenja prostora vrtića, ne misli se samo na uređenje unutarnjih prostorija, već i na uređenje vanjskih prostora. Vrlo je važno da se djeci omogući boravak na vanjskim prostorima vrtića jer on nudi širi spektar mogućnosti i drugačije poticaje za razvoj djeteta. Također, je važno da se djeci omogući boravak u prirodi jer priroda budi u djeci potrebu za kretanjem koja je osnovna prirodna potreba.

Vrlo važnu ulogu u kreiranju prostora ima i samo dijete, ipak, dijete je jedino koje poznaje svoje unutarnje želje, potrebe i interese. Kroz promatranje dječje igre, ali i osluškivanje djece možemo ostvariti veliki napredak i staviti prostor u službu djece.

2. Pedagoški pripremljen prostor u dječjem vrtiću

Prostor dječjeg vrtića mora biti pedagoški pripremljen za djecu koja će u njemu boraviti. Stoga, kako ističe Miljak (2009.) vrtić mora biti zanimljivo mjesto, ugodno, privlačno za življenje i učenje djece i odraslih. Također, u vrtiću je potrebno omogućiti raznolike socijalne interakcije, koje u krajnjoj liniji utječu ne samo na učenje, već i na cjelokupan razvoj i odgoj. Za omogućavanje raznolike socijalne interakcije potrebno je prije svega omogućiti slobodno kretanje djece kroz prostor koji bi trebao biti uređen poput, kako ih Miljak (2009) naziva, radionica, ateljea koji će biti bogati materijalima, alatima i sredstvima za učenje i istraživanje. Djeci je potreban prostor koji će razvijati njihove interese, sklonosti i sposobnosti.

Kako bismo kvalitetno pripremili i oblikovali pedagoško okruženje moramo prepoznati poruke koje nam šalju djeca, oni to čine svakodnevno, a na nama je da razumijemo što nam tim porukama, kojima djeca iskazuju svoje interese kao i potrebe za svoj razvoj. Uz to potrebno je otkriti i koja znanja i sposobnosti posjeduje dijete kako bi okruženje koje pripremamo bilo što više prilagođeno stvarnim potrebama za igru, učenje i razvoj djece koja će se njime koristiti. Stoga, naše razumijevanje djetetovih potreba, znanja, interesa i sklonosti svakim se danom povećava i svakim danom postaje sve dublje. Uz to, potrebno je shvatiti da je dijete izrazito uporno u rješavanju zadataka koje si je samo postavilo, a kroz igru uči i razvija se kroz zadatke koji su u njegovoj aktualnoj zoni razvoja.

Prostor dječjeg vrtića, odgojitelji i stručni suradnici trebaju prilagođavati interesima i potrebama djece, ograđivati dijelove prostora raznim pregradama kako bi se potaknuli različiti interesi, ali i omogućilo djeci da se „sakriju“ od pogleda odgojitelja i samostalno organiziraju svoje aktivnosti. Također je jako važno da je prostor organiziran kao stimulativno okruženje za kretanje i prirodne pokrete djece. Stimulativan prostor inicirane aktivnosti djece koje imaju visoki odgojno-obrazovni potencijal, a njihovo trajanje nije ograničeno, ono može trajati i po nekoliko dana, odnosno, onoliko koliko je djeci potrebno. Stoga, je važno prostor urediti na takav način da što više djece potiče i omogućuje im, kreiranje vlastitih aktivnosti.

Isto tako, vrlo je važno kako odgojitelj pristupa djeci te da umjesto da ih sputava u stvaranju aktivnosti, on im nudi mogućnosti, potiče i razvija želju za zajedničkim istraživanjem, učenjem i igrom. Ponajviše ih potiče za organiziranjem aktivnosti i igre u okruženju, a najmanje daje izravne zahtjeve i poučava. Sukladno tome vrlo je važna i

otvorenost prostora kako bi djeca mogla prelaziti iz jedne prostorije u drugu i na taj način imati veću površinu prostora, odnosno družiti se s više djece, a istodobno ovaj način nameće i bolju suradnju između odgojitelja te su na jedan nenametljiv način primorani zajednički donositi odluke o uređenju cjelokupnog prostora vrtića.

2.1. *Prostor kao materijalizirano stvaralaštvo odgojitelja i stručnih suradnika*

Važno je da Pri uređenju prostornog okruženja odgojitelj vodi računa da centri koji se nalaze u prostoru ne smetaju jedan drugome, da budu međusobno povezani te da je količina i raznolikost materijali koji se nalaze u pojedinom centru dostatna za različite aktivnosti djece.

Ako želimo postići da dječji vrtić djeluje kao *velika brižna obitelj* ne bi smjele biti brojne skupine, koje su često u praksi pretrpane. Iz tog razloga autorica Miljak (2009) navodi kako bi jedno od rješenja tog problema mogla biti podjela prema cjelinama odnosno objektima, tako bi recimo mogle skupine koje su u prizemlju postati „*obitelj*“, dok s druge strane one skupine koje su na katu zgrade postati druga „*obitelj*“. Na ovaj način bismo u istom vrtiću dobili više manjih zajednica koje bi bolje i kvalitetnije surađivale te samim time i osiguravale bolje i kvalitetnije prostorne uvjete.

Imajući na umu da djeca provode veći dio dana u instituciji, zaista je važno da se osjećaju kao doma te se iz to razloga prostorno okruženje treba urediti tako da podsjeća na obiteljsku kuću ili stan, odnosno, potrebno je urediti tako da se dobije dojam kako se tu živi i uči. Kao što svaki stan ili kuća ima, tako bi trebao i prostor koji je u vrtiću imati (dječju) kuhinju, dnevni boravak, prostor za presvlačenje, mjesto za građenje, za čitanje i pisanje te još mnogo drugih namjena koje prostor može imati, a da djeca imaju interes prema njima. Također je važno, navodi Miljak (2009), centre opremiti materijalima i opremom iz stvarnog života, tako primjerice u kuhinju treba biti smješten stol i stolice, štednjak, hladnjak, pribor za jelo i tanjuri, u dnevni boravak treba uvrstiti i dvosjed ili trosjed kao i u čitaonicu policu s knjigama, novinama i stolac za čitanje. Vodeći se time, djeca će ulaskom u takav prostor odmah znati čemu on služi te koja je njegova namjena, bez obzira da li smo mi naveli naziv ili ne.

Poticajno pedagoško okruženje nastaje zajedničkim istraživanjima, raspravama, mijenjanjem okruženja sukladno interesima i potrebama djece. Promjene se kod djece

dogadaju kontinuirano i vidljivo, stoga ih je potrebno uočiti i na vrijeme prepoznati kako bismo mogli kvalitetnije podizati razinu življenja djece i odraslih u ustanovi.

Autorica Miljak (2009) piše kako svaka ideja i zamisao o tome kako bi vrtić trebao izgledati treba pronaći put prema svom ostvarenju uzimajući u obzir određene uvjete koji se nalaze u ustanovi. Proces provođenja i prevođenja ideja u praksu je dugotrajan stvaralački proces kojeg treba sustavno nadograđivati. Provođenjem teorije u praksu moramo biti osjetljivi i otvoreni za povratne informacije koje nam kruženje šalje, ali isto tako moramo slušati i razumjeti povratne informacije djece kada uđu u prostor i počnu ga koristiti.

Odgovoran i profesionalan odgojitelj, kako bi postigao uspješan odgojno-obrazovni rad, surađuje sa svim sudionicima tog procesa. Kreiranjem takve zajednice, koja obiluje profesionalnim odgojiteljima dobit ćemo čvrstu mrežu uzajamnih odnosa koja bi na lakši način podnosila promjene koje dolaze.

3. Poticajno okruženje za učenje

Dijete uči, razvija se i napreduje u interakciji s onim što ga okružuje. Uz materijale, opremu i pribor u dobro strukturiranom okruženju stvara se poticajno ozračje za rast i razvoj te se razvija pozitivna komunikacija među djecom. Kada govorimo o odgojno-obrazovnom radu u predškolskim ustanovama važnu ulogu ima upravo prostorno okruženje. Organizaciju prostora uvelike određuje arhitektura same zgrade u kojoj se nalazi vrtić.

Visok stupanj povezanosti između dječjih aktivnosti i ponašanja i pedagoške vizije koju ustanova slijedi uočen je u vrtićima koji su inspirirani Reggio pedagogijom. Djeca koja su pohađala te vrtiće su u puno većoj mjeri kontaktirala s djecom drugih odgojnih skupina, slobodnije se kretala zgradom, imala su veće mogućnosti međusobne igre i pomaganja u prostorima koji su bili fizički povezani. Vanjski prostor morao bi biti inspirativan te osiguravati kvalitetnije mogućnosti za druženje i igru s drugom djecom. Također je utvrđeno kako objekti, vanjska igrališta kao i unutarnje uređenje, uvelike utječu na ponašanje i dobrobit djece te koreliraju s dječjim razvojnim potrebama, pa je zaključeno kako pri projektiranju i uređenju unutarnjeg i vanjskog prostora treba uzeti u obzir uz pedagošku viziju i dječju dob i stupanj razvoja kako bi se stvorili optimalni prostorni uvjeti za učenje i dječji razvoj.

3.1. Poticajno prostorno okruženje u humanistički orijentiranom kurikulumu

Humanistički orijentiran kurikulum usmjeren je na razvoj autonomije i emancipacije djece u odgojno-obrazovni proces. Najvrjednije aktivnosti za razvoj djece su samoinicirane i samoorganizirane aktivnosti od strane djece, a koje odgojitelj potiče, a prema potrebi se i uključuje u iste. Izrazito je bitno da se polazi od djeteta te da se potiče razvoj potencijala, samostalno i kritičko mišljenje, jačanje identiteta i samopoštovanja te da se prihvaćaju njegove perspektive i ideje. Da bi se postiglo okruženje u kojem se dijete razumije i poštuje, važna karika je odgojitelj koji pravodobno i primjereno odgovara na različite dječje potrebe.

U velikoj mjeri raspored, struktura, namjena, ali i sama organizacija prostora, materijala i opreme određuje učestalost i kvalitetu socijalne interakcije, ukazuje na ukupan potencijal ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Stoga Petrović-Sočo (2007) navodi kako sveopće ozračje i primjereno pripremljeno okruženje više utječe na dijete nego

izravno, izolirano poučavanje djeteta i to iz razloga jer dijete uči istražujući u interakciji sa svojom okolinom.

Mnogi autori ističu važnost poticajnog okruženja, među njima je i Hendrick (1986), prema Petrović-Sočo (2007), koja navodi da sve što se nalazi u dječjem okruženju, uključujući i prostorno okruženje govori o tome kako djeca žive u njemu. Dok otvoreni ormari na svojim policama čuvaju materijale koji djecu „zovu“ na igru, a kasnije im prazno mjesto na polici označava da vrate materijal na policu gdje su ga i pronašli. Tako primjerice, prema istoj autorici, i Bredekamp i Rosegrant (1995), kako navodi Petrović-Sočo (2007), ističu da bi prostor u kojem borave djeca trebao biti raspoređen po centrima te poticati visoku razinu autonomije djeteta i omogućavati socijalne interakcije. Prema Petrović-Sočo (2007) Gardner (1997) navodi da se dostupnost, količina i promišljenost materijala trebaju kretati u smjeru promoviranja neovisnosti učenja i autonomije djece, s druge strane angažiranje različitih inteligencija djece različitih mogućnosti i interesa omogućit će sadržajno bogatstvo materijala.

„Organizacija prostora trebala bi poticati učenje konstrukcijom i sukonstrukcijom i to bogatom ponudom konkretnih materijala s visokim odgojno-obrazovnim potencijalom i omogućavanjem susreta, druženja i interakcija djece...“. Petrović-Sočo (2007) (str.99). Ista autorica piše kako na prostor ne možemo gledati odvojeno s obzirom da se u njemu odvija učenje. Stoga, na prostor moramo gledati kao na kategoriju koja može poduprijeti i pospješiti ili otežati i sputavati zajedničko učenje.

S obzirom da djeca u vrtiću provode i po deset sati, u skupinama se nalaze djeca različitih dobi i različitog spola, a često su u skupne uključena i djeca s teškoćama, na sve to treba misliti pri uređenju prostora. Ne treba zanemariti niti činjenicu da djeca u dobi između prve i treće godine života su u stanju puno više istraživati i učiti nego što to odrasli smatraju. Iz tog razloga odgojitelji su dužni osigurati djeci prostor u kojem će se osjećati sigurnim, slobodnim, zadovoljnim te uvijek dobrodošlim.

„Prostor je ogledalo kulture i slika koju odrasli imaju o djetetu...“ navodi Petrović-Sočo (2007) (str.100), to bi značilo da prostor koji smo uredili za djecu izravno nam poručuje razumijemo li poruke koje nam pristižu od djece. Dok za sveopći doživljaj kulture ustanove se uzima u obzir arhitektura, unutarnje uređenje i raspored prostora unutar zgrade. Međutim kulturu ustanove je moguće mijenjati bez obzira na stalne uvjete jer su bitni čimbenici upravo odgojitelji te njihova suradnja s ravnateljem i stručnim timom. Kroz kvalitetnu suradnju koja

uključuje česte rasprave, razmjenu iskustava i ideja, otvorenost prema suradnji sa roditeljima i vanjskim suradnicima, moguće je postići stvaranje optimalnog i poticajnog okruženja.

3.2. Poticajno okruženje za učenje iz pogleda pedagogije M. Montessori

Koncept Montessori pedagogije proizlazi iz neizravnog pristupa učenju i predstavlja sveobuhvatan pogled na dijete, ali isto tako podrazumijeva pružanje pomoći djetetu prilikom njegova oblikovanja u čovjeka. Uzimajući u obzir cjelovit razvoj djeteta naglašava se odnos između djeteta i njegova okruženja, dok se izrazito naglašava pojam dobro pripremljenog okruženja i mogućnost odabira materijala koji zadovoljavaju dječje potrebe i interese. Optimalan tjelesni, spoznajni i socijalni razvoj prema konceptu Montessori pedagogije rezultat je dobro pripremljene prostorne i materijalne okoline koja je primjerena dječjim razvojnim potrebama.

Dijete dojmove o vanjskom svijetu prima kroz sva osjetila (vid, sluh, dodir, okus, miris), stoga mu za optimalan mentalni razvoj trebaju poticaji iz okruženja. Prostor mora biti svijetlih i vedrih boja, opremljen jednostavnim predmetima, poticati pozitivno i spontano ponašanje. Montessori vjeruje kako je svako dijete sposobno oblikovati samo sebe te vođena tom mišlju daje poticajno okruženje počevši od dizajna prostora pa sve do materijala, uključujući slobodu odabira aktivnosti. Pritom misleći na slobodu samostalnog odabira sadržaja i aktivnosti koje ga vode prema neovisnosti.

Govoreći o Mariji Montessori karakterističan je i poseban „didaktički pribor“ izrađen od najboljih prirodnih materijala s kojim djeca samostalno mogu raditi i stjecati iskustvo. Materijal spada pod dio pripremljene okoline, ima svoje mjesto u prostoru, a to je na policama otvorenih ormara, vidljiv je svoj djeci, dostupan za rad, čist i uredan. Svrha tog materijala je da djeca spoznaju odnose i veze koje vladaju u svijetu, a imaju mogućnost spoznati i sam svijet ako se odluče na materijalu konkretno i raditi.

Temeljem svojih znanstvenih promatranja djece u spontanim aktivnostima i povjerenja u njihove sposobnosti, Montessori je oblikovala okolinu u kojoj djeca samostalno odlučuju čime će se baviti, uče prema vlastitim motivima, sa zadovoljstvom i nije im potrebna nikakva nagrada za učenje. Prema njenom mišljenju nedostatak poticaja iz vanjskog okruženja može dovesti do ozbiljnih poremećaja u ponašanju. Odgojitelj je „taj“ posrednik koji stvara poticajno okruženje, uvažava djetetovu slobodu te prepoznaje razdoblja posebne

preosjetljivosti. Uzimajući u obzir sve navedeno jasno je da je odgojitelj čvrsta karika koja svojim posredovanjem stvara slobodnog, neovisnog i samostalnog čovjeka.

3.3. Poticajno okruženje- Reggio pedagogija

Smisao suvremenog poučavanja, u Reggio pedagogiji, je upravo u stvaranju optimalnih uvjeta za samoučenje. Što za sobom povlači da cjelokupan prostor, oprema, igračke, materijali, ali isto tako i vremenska i socijalna organizacija trebaju biti organizirani i prilagođeni potrebama one djece za koju su namijenjeni. Iz tog razloga Reggio pedagogija smatra prostor „trećim odgojiteljem“.

Malaguzzi naglašava kako postoje tri osnovna zahtjeva koja prostor mora ispuniti, a to su: kretanje, neovisnost i interakcija. Kretanje je imanentno djetetu rane i predškolske dobi te njegovim aktivnostima, uključujući i one u funkciji procesa učenja. Neovisnost se odnosi na stalnu raspoloživost i dostupnost razvojno poticajnih materijala koji promoviraju autonomiju i emancipaciju djece, kao istaknutih odgojnih ciljeva suvremenog institucijskog obrazovanja. Prostor koji promovira raznovrsne oblike komunikacije i interakcije te različite oblike socijalnog grupiranja djece, izravno doprinosi cjelovitom razvoju djece, a posebice procesu njihova učenja. (Slunjski, 2015.)

Zidovi Reggio vrtića govore i dokumentiraju, služe kao prostori za izložbu onog što djeca i odrasli doživljavaju i uče zajedno. Količina i kakvoća dječjih radova uvelike doprinose oblikovanju prostora i sukonstruiranju kulture vrtića. Međutim, uz dječje radove nalaze se i fotografije djece u aktivnosti ili projektu koje govore o tijeku, ali isto tako i odgojiteljeva refleksija. Ovaj način korištenja i uređenja prostora opskrbljuje dokumentaciju o specifičnim aktivnostima, odgojno-obrazovnom pristupu i koracima procesa učenja. (Petrović-Sočo 2007.)

Tako su arhitekti, dizajneri i odgojitelji izradili kriterije za izvedbu i uređenje prostora, upućujući koliko je kvaliteta okruženja u kojem dijete živi i uči bitna. Neki od tih kriterija su:

- cjelokupna mekoća- ovdje se misli na ekosistem koji je raznolik, stimulativan, izražava dobrodošlicu, svaki sudionik je dio grupe, ali isto tako ima pravo na stanku i privatni prostor. To je mjesto koje odiše ljubaznošću, vedrinom, poštovanjem prema drugima

- prostor odnosa- nalaže kako bi trebalo ustanovu urediti kao mogućnost prirodnog susretanja, bogaćenja informacija, gledanja, čitanja, proučavanja, interpretiranja i reprezentiranja realnosti bez formalnih pravila
- osmoza s vanjskim svijetom- povezanost ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje sa gradom i mjestom u kojem se nalazi jer mnoge se komponente unose u život ustanove
- mnogostruka osjetilnost ili multisenzorijalnost okruženja- ovaj kriterij naglašava zadovoljavanje potrebe za hranjenjem, podržavanjem djeteta u istraživanju, razlikovanju, uspoređivanju, otkrivanju i interpretiranju realnosti koristeći se osjetilima
- epigeneza prostora- prostor mora biti fleksibilan, kako bi se mogao modificirati i transformirati u skladu s dječjim potrebama i razvojem te odgovarati dječjim željama i sposobnostima
- poticanje društvenosti i zajedništva- je kriterij prema kojem prostor u vrtićima Reggio ima centralno mjesto u ustanovama za rani i predškolski odgoj i obrazovanje jer je ono zajednica djece, roditelja, odgojitelja i drugih zaposlenika. Kako bi se ostvario ovaj kriterij, u prostoru je neophodno osigurati mjesto za druženje, međusobnu komunikaciju, koji će poticati razmjene, empatiju, dijeljenje znanja i vrijednosti.
- konstruktivnost- stvara se kao rezultat zajedničkog učenja, izgrađivanja znanja (sukonstruiranja) putem istraživanja i eksperimentiranja
- narativnost- ovdje se misli na uređenost prostora dječjim radovima, dokumentacijom nastalom tijekom aktivnosti ili projekata, odgojiteljskim refleksijama. Takav prostor podsjeća i daje prisutnost djece čak i kada nisu fizički prisutna u prostoru
- harmoničnost- uravnoteženost različitih materijala, objekata, ikonografije kako bi zasićenost istih bila jednostavna, skladna i ugodna

3.4. Poticajno okruženje- Waldorfska pedagogija

Cilj Waldorfske pedagogije je da se uključe sva djetetova osjetila koja je potrebno njegovati i hraniti na svakodnevnoj bazi. Kako bi se osjetila što bolje razvijala potrebno je da su u što prirodnijem okruženju. Poticajno okruženje ima materijale za igru koji potječu iz prirode kao što su na primjer drvo, vuna, svila, dok se u motivirajućem vanjskom okruženju odvijaju slobodna igra, vrtlarstvo i bavljenje životinjama.

Steiner smatra kako postoje tri sedmogodišnja razdoblja u kojima dijete odrasta, prvo razdoblje je od rođenja do izmjene zubi, zatim od izmjene zubi do puberteta te na posljetku od puberteta do odrasle osobe. U prvom sedmogodišnjem razdoblju smatra kako je dijete osjetilno biće, ali osim toga smatra kako je dijete biće koje nema ritma te ga ne može samostalno niti pronaći. Uzimajući to u obzir roditelji i odgojitelji imaju ulogu urediti ritmičnu okolinu koja će pravilno oblikovati njegove organe te uspostaviti ritam koji će utjecati na jačanje njegovih snaga volje i stjecanje navika.

U Waldorfskoj pedagogiji smatra se da djeca u svojoj okolini traže uzor za oponašanje u odrasloj osobi. Ovo obilježje posebno je istaknuto u prvih sedam godina života djeteta. Iz tog razloga je vrlo bitno da dijete bude u okolini u kojoj se odrasli ponašaju svjesno i oprezno, u skladu s prirodom. Na kraju svega ipak proizlazi da je oponašanje najučinkovitiji prirodni način za učenje i upoznavanje sa svijetom.

4. Oblikovanje prostornog okruženja

4.1. Arhitektura i oblikovanje vrtića

Velik utjecaj na odgojno-obrazovni proces ima arhitektonsko oblikovanje dječjeg vrtića. Ono može u većoj ili manjoj mjeri doprinositi kvaliteti odgojno-obrazovnog procesa. Prostor može biti u službi djeteta te odražavati razumijevanjem i uvažavanjem, međutim može biti i suprotno te u tom slučaju odražavati nerazumijevanje djeteta i njegovih osnovnih kvalitetnih životnih uvjeta u ustanovi.

Bilo da se radi o izgradnji ili rekonstrukciji zgrade vrtića važna je suradnja pedagoške i arhitektonske perspektive. Kada govorimo o tome važno je da vrsni stručnjaci različitih profila kao što su pedagozi, odgojitelji, arhitekti, ali i mnogi drugi ostvare suradnju na visokom nivou. Autorica Slunjski (2015) piše da Hertzberger (2008) ističe da upravo povezivanje pedagogije i arhitekture omogućuje ostvarivanje ravnoteže između forme i funkcije.

Da bi arhitekt bolje razumio prirodu institucionalnog djetinjstva i značajki koje obilježavaju suvremeni vrtić mora ostvariti duboku suradnju s pedagoškom strukom. Primjer takve suradnje, navodi Slunjski (2015), ostvaren je na Međunarodnom simpoziju „Hura-arhitektura!“¹ te na stručnom skupu „Prostor koji odgaja“², koji su održani u Zagrebu. Na njima su stručnjaci različitih profila mogli sudjelovati u raspravama i iznositi svoja promišljanja vezana uz prostor i njegov utjecaj na proces odgoja i obrazovanja.

Suradnja na razini vrtića može se ostvariti putem radionica, na kojima odgojitelji s djecom u suradnji s arhitektima izrađuju 3D makete, putem rasprava na kojima se ističu ideje i moguća prostorna rješenja popraćena fotografskom dokumentacijom. Kako bi se s pravom moglo prostor nazivati „trećim odgojiteljem“ (Reggio pedagogija), ovakvi oblici povezivanja i suradnje su temelji na kojima se gradi kvalitetan odgojno-obrazovni prostor.

¹ 3. međunarodni simpozij „Hura-arhitektura!“ održan je u sklopu međunarodnog programa „Arhitektura i djeca“, na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu od 22.do 25. travnja 2009. godine, u organizaciji Hrvatske komore arhitekata i inženjera u graditeljstvu (HKAIG)

² 11. Dani dječjih vrtića grada Zagreba održani su 10.05.2007. godine u hotelu Panorama, u organizaciji Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i šport

Slunjski (2015) navodi neke od najčešćih i najznačajnijih problema povezanih s neadekvatnim arhitektonskim izvedbama vrtića, koji su sažeti ovdje:

- visoki dizajnerski standardi, na „štetu“ dječje sigurnosti- ovdje se misli na ukrasne prečke postavljene na ograde po kojima se djeca mogu popeti i pasti, također se misli na otvorenost prostora koji „gleda“ prema prizemlju. Ovakve instalacije iziskuju stalni nadzor odgojitelja i sputavaju djecu u slobodnom kretanju prostorom te onemogućuju ili otežavaju realizaciju odgojno-obrazovnog procesa
- tlocrt prostora ustanove koji nalikuje na kutiju za jaja- ovakvi tlocrti nameću kulturu zatvorenih vrata, odnosno onemogućuju komunikaciju između dvije ili više skupina, tako su djeca zaključana za bogatstvo koje dobivaju komunikacijom između vršnjaka iz različitih skupina, ali i djece različite dobi. Dok su s druge strane odgojitelji bez kontakta s ostalim djelatnicima ustanove te ne mogu zajednički rješavati probleme i zajednički planirati rad. Ovakva struktura izrazito narušava kvalitetu odgojno-obrazovnog procesa
- prostor vrtića premalo u funkciji djece i aktivnosti- neadekvatno iskorišten prostor, prevelike pomoćne prostorije, hodnici, nepotrebno veliki akvariji, insektariji i slično. Tako dolazi do prevelikog broja djece odgojno-obrazovnih skupina na premalo prostora, što dovodi do loše organizacije i nekvalitetnog odgojno-obrazovnog procesa
- nedovoljno „poziva na suradnju“- nepostojanje prostora koji će služiti za ostvarivanje kvalitetne suradnje između odgojitelja i roditelja, te ostalih socijalnih čimbenika
- prevelik vrtić- umjerenost u veličini odražava razvoj i identitet djeteta kao temeljne odgojne vrijednosti. Također, prevelik broj skupina otežava druženja i komunikaciju djece različitih skupina, ali i samostalno kretanje djece u prostoru.
- Neprikladno korištenje transparentnih površina- staklo može biti vrlo funkcionalno ako se koristi u svrhe preglednosti i povezanosti skupina, međutim ako je postavljeno na neprikladna mjesta kao što su toaleti ili vanjske stijene vrtića može narušavati privatnost djece, što uvelike umanjuje kvalitetan odgojno-obrazovni rad.

Stoga autorica Slunjski (2015) navodi kako je izrazito bitno „izaći iz okvira“ i osvijestiti prednosti povezivanja stručnih djelatnika s arhitektima i ostvariti kvalitetnu suradnju iz koje će proizaći formiran prostor koji će biti:

- otvoren i poticati susrete, interakcije i odnose svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa

- fleksibilan te će usklađivati potrebe i afinitete djece i odraslih
- multifunkcionalan, odnosno omogućavat će kontinuirano preoblikovanje i korištenje za razne namjene

4.2. Prostorno uređenje u dječjim vrtićima u Republici Hrvatskoj

U vrtićima na području Hrvatske u posljednjih se dva desetljeća puno raspravljalo o ulozi prostornog okruženja u oblikovanju kurikuluma te su učinjeni veliki pomaci što su i opisali mnogi autori³ u svojim radovima i znanstvenim studijima. Uz pomake koji su ostvareni, odgojitelji i ostali djelatnici susreću se i s mnogim problemima (Slunjski,2015), neki od njih su:

- kvaliteta prostorno-materijalnog okruženje na dugoročnom planu- jednokratno postizanje kvalitetno prostorno-materijalnog okruženja puno je lakše nego održati isto kroz duži period. Do toga dolazi jer nema zajedničke vizije i dugoročnog plana razvoja vrtića. Stoga često se događa da se razvoj događa samo od strane određenog odgojitelja nakon sudjelovanja na seminarima ili na prijedlog vanjskih suradnika vrtića.
- nedostatak financijske potpore- zbog nepostojane financijske podrške odgojitelji su često primorani na trošenje vlastitih sredstava i pribavljanje materijala pomoću roditelja, vlastitih obitelji ili nekim sličnim kanalima.
- niska razina razumijevanja utjecaja okruženja na proces učenja- odgojitelji, ali i drugi djelatnici vrtića postižu površne i uglavnom kratkotrajne promjene iz razloga jer razvoju prostornog okruženja pristupaju mehanički odnosno pokušavaju postići promjene po opisu u literaturi ili po uzoru na neke druge vrtiće, ali sve to bez dovoljno zajedničkog promišljanja
- nametanje i upravljanje procesom unapređenja prostorno-materijalnog okruženja od strane stručnih suradnika, člana stručnog tima i slično-ovakav način unapređena ne može opstati jer organizacija prostora mora proizlaziti od odgojitelja te njegovog shvaćanja procesa učenja djeteta i biti u funkciji ostvarivanja njegove uloge u tom procesu na način koji on razumije. U suprotnom može doći do nesigurnosti i nemotiviranosti ili pak otpora od strane odgojitelja.

³ Miljak (2009), Petrović-Sočo (2007),Slunjski(2006,2011,2015) i drugi

4.3. Uloga odgojitelja u stvaranju poticajnog okruženja

Kada govorimo stvaranju poticajnog okruženja, odgojitelj ima „*zadatak*“ prostor konstantno iznova pretvarati u poticajno okruženje prema potrebama djece koja ga koriste, odnosno djece koja se u tom prostoru nalaze. Svaki prostor trebao odisati pozitivnim i ugodnim ozračjem, a kako bi se to postiglo, odgojitelj je dužan kreirati topao, miran i vedar ugođaj prema djeci i njihovim roditeljima te ostalim djelatnicima vrtića, ali isto tako i pokazivati pozitivan stav.

Odgojitelj na dijete ne djeluje samo izravno, poučavanjem, već djeluje i neposredno, a to u velikoj mjeri znači da djeluje putem uređenja prostora. Iz toga proizlazi da, odgojitelj vrši utjecaj na dijete i kad promatra i sluša dijete sa strane, kada razmišlja, osmišljava i uređuje materijalne i prostorne uvjete, kad priprema materijale i prostor za određene aktivnosti, kad naknadno prilagođava, reflektira i planira odgojno-obrazovni proces...

Kako navodi autorica Petrović-Sočo(2007) (str.84), „ulogu odgojitelja (...) treba shvatiti mnogo šire; kao stvaranje svekolikog kvalitetnog socio-pedagoškog konteksta, to jest kao mrežu recipročnih odnosa i očekivanja koja podržavaju i održavaju raznolike individualne i grupne procese koji potiču i usmjeravaju dječji odgoj i razvoj.“

Odgojitelj na dijete ne djeluje samo kada je fizički prisutan, već djeluje i kada toga uopće nije svjestan. To dovodi do toga da se njegove namjere, očekivanja, uvjerenja i stavovi prožimaju kroz prostorno-materijalni i vremenski kontekst, ozračje u skupini, načine komunikacije, i još mnogo drugih oblika. Tako niti ne čudi da je odgojitelj važan dio u okruženju koje ima veliki utjecaj u dječjem učenju.

Kako bi okružje koje stvaramo bilo što kvalitetnije i prilagođeno djeci u najboljoj mjeri, nužno je da odgojitelji promatraju djecu, slušaju djecu i uspostavljaju i održavaju međusobne odnose. Promatranjem odgojitelj može uvidjeti shvaćanja djece, otkriti što djeca sve znaju, što je sljedeće što bi mogla naučiti, ali i što trenutno uče. (Petrović-Sočo, 2007 prema Drummond, 1998.). Autorica Smith (1998) (Petrović-Sočo,2007) navodi kako je promatranje najbolje oruđe odgojitelja u odgojno-obrazovnom procesu, naziva ga ključem za razumijevanje i unapređivanje prakse i osiguravanje kontinuiranog učenja i razvoja jer djeca očekuju mogućnost za učenje. Kad govorimo o slušanju djece, tu se ističe kako je važno ne samo slušati, već i vidjeti i shvaćati dijete kao individualno biće koje poštujemo, uvažavamo, te mu dati do znanja da je vrijedno i naše pažnje, ali i dijeljenja sebe s drugima. U Reggio pedagogiji nalazimo pedagogiju slušanja, dok Filippini (1998) ističe kako je slušanje srž

odgojiteljeve uloge. Kada djeca dijele sebe s drugima, svoja razmišljanja i mentalne slike, onda to istodobno prezentiraju i sami sebi, odnosno slušaju sami sebe, tako pomalo obogaćuju i modificiraju svoje teorije i pojmovne mape. Pedagogija odnosa (prema Reggio pedagogiji) odnosno uspostavljanje i održavanje odnosa, udružuje djecu i odrasle, ali i djecu međusobno kroz različito vrijeme, prostor i obavljanje dnevnih aktivnosti.

Odgojitelj ima zadatak svakodnevno promatrati djecu i ako ustanovi da je za neki prostor (centar, kutić) interes djece pao, tada ga mora obnoviti, dodati nove materijale, premjestiti ga ili zamijeniti nekim novim. Sve to je potrebno primjenjivati dok se ne pronađe novi oblik koji će zainteresirati i odgovarati djeci. Odnosno, šire gledano, kako djeca rastu i razvijaju se tako trebamo i mi rasti s njima i mijenjati i prilagođavati im prostor prema novonastalim sklonostima, interesima i potrebama (Miljak, 2009).

4.4. Djeca u ulozi (su)kreatora prostora

Ranije je spomenuto kako je slušanje djece važan dio odgojiteljeve uloge u odgojno-obrazovnom procesu. Kada slušamo i uvažavamo djecu možemo postići da djeca postanu kreatori i sukreatori vlastitih prostora (Slunjski, 2015). Razumijevanjem djetetove percepcije prostora te samog djeteta, dolazimo do mogućnosti ostvarivanja kvalitetne organizacije, oblikovanja i pedagoške funkcionalnosti prostora. Međutim, prostor iz perspektive djeteta i perspektive odrasle osobe je i više nego različit, stoga je od iznimne važnosti da odgojitelj razumije dijete i način na koji prostorno okruženje djeluje na dijete.

Djeci u prostoru nije važno da služi u svrhu otkrivanja i postizanja praktične upotrebljivosti, već da s tim prostorom mogu ulaziti u interakciju. Slunjski (2015) prema Day (2007) ističe kako je odraslima često cilj postizanje nekog finalnog produkta, odnosno cilj je da prostor ima neku svrhu, dok sa druge strane djeca u prostoru pronalaze smisao svojih aktivnosti uživajući i istražujući na neki svoj poseban i specifičan način. Ista autorica navodi kako je prostor za djecu nepresušan izvor mogućnosti za djelovanje. Iz toga proizlazi da je viđenje i doživljaj prostora djece te njihovo uključivanje u proces kreiranja i oblikovanja prostornog okruženja vrtića od ključne važnosti u odgojno-obrazovnom procesu.

Konvencija o pravima djeteta (2001), također nalaže da dijete ima pravo na slobodno izražavanje vlastitih stavova o stvarima koje se tiču njega samoga, u skladu s njegovom dobi i zrelošću. Kad promislimo, djeca su jedina koja odgojitelju mogu pomoći u razumijevanju i

postizanju veće iskoristivosti prostora, odnosno stvaranjem prostora koji odiše funkcionalnosti jer djeca sama najbolje znaju koji su nedostaci i prednosti prostora u kojem svakodnevno borave. Ovdje se ne govori o verbalnoj pomoći, odnosno o verbalnoj predodžbi nedostataka prostora ili prednosti prostora jer se djeci moraju omogućiti uvjeti i drugi modaliteti kojima će moći prezentirati i „izreći“ svoje stavove i viđenja.

„Mozaički pristup“ koji su razvili Clark i Moss (2005) (prema Slunjski,2015) temelji se na aktivnom slušanju djece i obuhvaća skup metoda i tehnika za bolje izražavanje djece, a samim time i bolje razumijevanje različitih problema od strane odraslih. Neke od tih metoda i tehnika su: opservacija, vođenje razgledavanja, upotreba fotoaparata, izrada karte prostora, izrada 3D modela i drugo. Clark (2005, prema Slunjski,2015) u svom istraživanjima u kojima je korišteno fotografiranje, snimanje, razgovor te 2D i 3D prikaz postojećeg prostora navodi kako djeca mogu dati odraslima povratnu informaciju o:

- načinu na koji doživljavaju prostor
- količini dostupnosti prostora i načinu upotrebe istog (kako se prostor koristi, koliko je iskorišten, koliko je čitljiva hijerarhija među dijelovima prostora te odvojenost prostora za odrasle i prostora za djecu)
- o tome kakvo je značenje objekata koji se u njemu nalaze (igračke, materijali, namještaj, razni poticaji)
- aktivnostima koje se u prostoru odvijaju (raznovrsnost mogućnosti za djelovanje)
- rutinama koje su zastupljene (uspostavljanje u održavanje prostornih rituala pojedinog djeteta odnosno grupe djece)
- važnosti privatnih prostora (dijelovi prostora u kojem djeca borave većinu vremena te su ga učinila „svojim“)
- o tome koji prostori u njima bude nelagodu (prostori u kojima su prijašnjim iskustvima stekli nelagodu, te ih u sadašnjici izbjegavaju jer ih povezuju sa nelagodom).

Ako djeci ponudimo različite materijale poput kutija i strunjača ili im ponudimo likovne tehnike kojima mogu opisati prostor, oni će nam na svoj način lakše prikazati što oni od prostora očekuju te kakav bi prostor njima najbolje odgovarao i za druženje, ali i za razne aktivnosti.

5. Vanjski prostor vrtića- poticajno okruženje za učenje

5.1. Sigurnost na vanjskom prostoru vrtića

Kada se spomene dvorište vrtića ili vanjski prostor vrtića to nas automatski asocira na ljuljačke i tobogan koji se u vanjskom prostoru vrtića nalaze. Međutim, sprave su vrijedan dio vanjskog prostora, ali to nije ono što vanjski prostor čini poticajnim okruženjem. Važno je da se zadovolje potrebe djeteta, ali i da se te potrebe usklade sa sigurnosnim, sanitarno-zdravstvenim, pedagoškim i arhitektonskim standardima kako bi se dobio prostor koji odgovara potrebama raznovrsnih igara, a uključuje i opremljenost spravama kao što su tobogani, ljuljačke, vrtuljci i ostalo, te da omogućuje slobodnu i kreativnu igru djece. Sve to mora biti prožeto i sigurnosnim uvjetima kako bi se osigurala bezbrižnost djece prilikom igre.

Kod planiranja vanjskog okruženja dječjeg vrtića vrlo je važno da djeci omogućimo dovoljno prostora za slobodnu igru i kretanje, ali isto tako i za odvojenu igru i aktivnosti koje provodimo na vanjskom dijelu vrtića. Bitno je da „*dvorište*“ bude pregledno kako bi odgojitelj u svakom trenutku mogao vidjeti djecu, ali isto je tako bitno da se odvoje vrtićki i jaslički prostor zbog potreba djece i psihofizičkih sposobnosti.

Obilje materijala i opreme doprinosi spontanom kreiranju kvalitetne igre i aktivnosti od strane djece. Dok s druge strane meke podloge na igralištu i meke obloge oko sprava osiguravaju da djeca budu sigurnija u igri. Kako bi postavljanje i oblikovanje vanjskog prostora bilo jednostavnije i brže potrebno je osigurati spremište za skladištenje materijala i opreme koju djeca koriste.

Svakako je sigurnost djece jedna od osnovnih misli vodilja kada govorimo o opremanju prostora dječjeg vrtića. Uključujući to moramo imati na umu da sprave koje su postavljene na dječjim igralištima poput penjalica, vrtuljaka, tobogana ili pak ljuljački moraju biti visinom prilagođene, ali isto tako da su postavljene na odgovarajućim mjestima, te da imaju meku podlogu za ublažavanje posljedica pada ili ozljeđivanja djece. Zato je vrlo važno uključivati stručnjake u sam proces opremanja vanjskog prostora vrtića.

Vanjski prostor djeluje na cjelokupni razvoj djeteta, sa svim svojim funkcijama i opremom. Iz tog razloga vrlo je važno da su svi stručni sudionici odgojno-obrazovnog procesa uključeni u oblikovanje vanjskog prostora kako bi se što kvalitetnije brinulo o optimalnom razvoju djece. Stoga dječja igrališta moraju biti opremom funkcionalna,

prostorom prilagođena i sigurna za djecu predškolske dobi. Razumijevanje djece te njihovih potreba i želja bitna je stavka u kvalitetno osmišljenim i opremljenim igralištima.

Pješčanik je važan dio svakog vanjskog prostora vrtića, trebao bi se nalaziti tako da odgojitelj u svakom trenutku može pratiti igru djece, odnosno da ima preglednost, također, trebao bi biti na mjestu na kojem ga se lako može puniti, ali biti i blizu vode kako bi ga se moglo održavati. Tako bi obrubi pješčanika trebali biti od materijala koji nisu pretvrđi kako bi se osiguralo ublažavanje posljedica ozljeđivanja djece. Pokrov pješčanika trebao bi biti obavezan, a trebao bi i omogućavati ventilaciju i prozračivanje pijeska. Kako bi se omogućila što kvalitetnija higijena i s druge strane kako bi pijesak bio što sigurniji za djecu.

5.2. Otvaranje novih mogućnosti kreativnim i kvalitetnim uređenjem vanjskog prostora

Kada spominjemo vanjski prostor, ne razmišljam o njemu na način da ima ogromnih potencijala djeci pružiti šire spektre istraživanja i uvesti ih u nove svjetove. Naime, vanjski prostor vrtića nije samo „pusto“ igralište za djecu, pravilnim kreiranjem i osmišljavanjem ono u sebi može skrivati pravo bogatstvo mogućnosti za daljnje učenje, otvaranje novih prozora u svijet istraživanja i aktivnosti.

Takvo dvorište niknulo je u dječjem vrtiću „Maslačak“ u Zagrebu⁴. Odgojitelji i ostali stručnjaci došli su do ideje kako će vanjski prostor vrtića podijeliti na prostorne cjeline, odnosno na zone aktivnosti (interesne zone), tako su dobili to da djeca mogu birati zone u kojima žele boraviti, tako su postigli da prirodnije grupiranje i po dobi i po interesima, a odgojitelji se zadržavaju u području onih zona koje im bolje „leže“. Takvom formacijom i djeca i odgojitelji imaju slobodu izbora. U dvorištu su ponuđene sljedeće zone:

- zone za dramatizaciju i glazbeno-ritmičke aktivnosti- one uključuju pozornicu, kazalište (igre uloga, lutke, sjene i sl.)
- zone za likovni: (izrada lutaka za kazalište), papir, boje, škare, krede, postavljene su otvorene police, stolice i stolovi
- zone za igru s vodom: bazeni s vodom (na stolu, na podu), prskalice, suncobrani, „plaže“ s pripadajućim rekvizitima

⁴ Željka Požgaj (2015)- Suživot unutarnjeg i vanjskog prostora : Hrčak, portal znanstvenih časopisa Republike hrvatske, <https://hrcak.srce.hr/169972> pristup 18.08.2021.

- zone s pijeskom: pješčanici (vanjski i na terasama)
- zone za vrtlarstvo: cvijetnjak, povrtnjak, mirisni vrt (začinsko bilje), briga djece oko bilja (zalijevanje, održavanje gredica- čupanje trave i suhog cvijeća, sadnja biljaka...)
- prometna zona i „grad“: prometni poligon, bicikli, romobili, automobili, prometni znakovi, razne makete, šatori, kućice...
- sportske zone: igre s loptom, penjanje, provlačenje, ljuljanje...
- zone za odmaranje: dekice, sjenice, čitanje, pisanje, slikovnice...
- zone za druženja: razne društvene igre, igre građenja i konstruiranja...

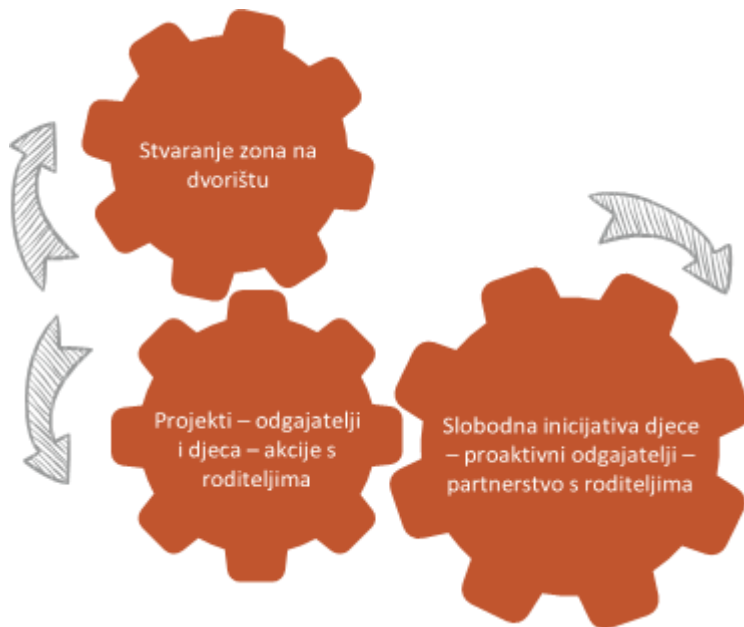
Ovakvom organizacijom postigla se funkcionalnost jer se djeca grupiraju u manje mješovite skupine slijedeći svoje potrebe i interese, samim time jačaju svoje socijalne kompetencije. Ostvarivanjem ovakvog okruženja dolazi do relacijskog učenja gdje su djeca, odgojitelji i sadržaji međusobno usko povezani i isprepleteni. Sadržaj koji se nalazi u relacijskom učenju djeca i odgojitelji zajednički istražuju, a vezano uz to, zone su sredstvo kojim se učenje potiče, usmjerava i još više razvija.

Odgojitelj u ovakvom okruženju ima kvalitetniji pristup radu jer je od promatrača, odnosno od osobe koja je isključivo nadzirala cijelo dvorište i „pazila“ na djecu, napredovao i sada ima priliku posvetiti se djetetu i zajedno istraživati i učiti. Također, ima priliku promatrati i slušati dijete, te lakše razumjeti djetetove perspektive, mišljenja i shvaćanja, na taj način stvarati zaključke i lakše planirati buduće radnje.

Potaknuti primjenom integriranog kurikuluma odgojitelji kreću u planiranje i provedbu projekata u radu s djecom. Projektni rad neizravno i diskretno potiče odgojitelj vođen interesima djece. Takav rad jedan je od oblika prirodnog integriranog učenja, tako djeca svojom prirodnom željom za istraživanjem okoline u komunikaciji s drugom djecom i odgojiteljima stvaraju nova znanja, provjeravaju i dograđuju postojeća. Kako bi odgojitelji mogli razumjeti kako djeca doživljavaju svijet, moraju biti u bliskom susretu s djecom, pratiti njihove pokrete i razmišljanja, „*gledati svijet njihovim očima*“.

Osobito u vanjskom okruženju djeca dobivaju nove uvide u istraživanja, nove mogućnosti učenja, slobodnije se mogu kretati i na više načina „*provjeriti*“ svoja stečena znanja, ali isto tako i stvoriti nova znanja. Kada sagledamo sve zajedno što je dijete razvilo, usvojilo i naučilo u predškolskoj dobi, dobijemo temelj za kasniji razvoj osobnosti. Ovdje je potrebno naglasiti kako su i roditelji važan dio odgoja, odnosno primarni odgojitelji vlastite

djece i baš iz tog razloga oni su partneri u odgoju i obrazovanju djeteta u vrtiću. Partnerstvo vrtića i obitelji važan je segment u odgojno-obrazovnom procesu i ima veliku dobrobit za dijete. Promjene u vrtiću pridonose promjenama u neposrednoj okolini u kojoj djeca i roditelji, ali i zaposlenici vrtića žive i djeluju.

Slika 1-Slikovit prikaz procesa nastalog pokretanjem zona na vanjskom prostoru vrtića⁵

⁵ Željka Požgaj (2015)- Suživot unutarnjeg i vanjskog prostora : Hrčak, portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske, <https://hrcak.srce.hr/169972> pristup 18.08.2021.

5.3. Potreba djece za kretanjem

Priroda sama po sebi potiče dijete na kretanje, a kretanje s druge strane potiče djecu na slobodnu igru. Stoga je važno djeci od najranije dobi omogućiti igre i kretanja na otvorenom. Kretanje je najprirodnija pojava koja direktno utječe na antropometrijski status djece, a ujedno djeci služi za opuštanje, poboljšanje koncentracije i oslobađanje od napetosti i agresije. Ukoliko se dijete premalo kreće, dolazi do toga da gubi prirodni nagon za kretanjem te dugoročno stvara posljedice na koordinaciju koju je u kasnijoj dobi teško nadoknaditi. Zato je vrlo bitno osigurati djeci razne mogućnosti za kretanje jer ujedno potičemo:

- cirkulaciju- trčanje, vožnja biciklom, plivanje, igre s kretanjem
- jačanje mišića- penjanje, koturanje
- jačanje kostiju- trčanje, preskakivanje vijača, skakanje
- bolju okretnost- razne vježbe, kotrljanje
- bolju gipkost- uspinjanje, hula-hop.

Svakodnevno je potrebno osigurati boravak djece na otvorenom prostoru, bez obzira na vremenske uvjete. Međutim, vrlo je važno voditi računa o prikladnoj odjeći i obući kako bi u svakom trenutku osigurali sigurne uvjete za boravak na otvorenom. Vrlo je važno osigurati u prirodi uvjete za slobodnu i nesmetanu dječju igru jer kao što je već puno puta spomenuto, djeca su ta koja najbolje poznaju svoje potrebe i svoje interese i zbog toga je potrebno dopustiti im da vode igru.

6. ZAKLJUČAK

Zaključno, možemo reći kako kvalitetno prostorno-materijalno okruženje potiče različite oblike socijalnog grupiranja djece, potiče autonomiju djece te samoorganizaciju aktivnosti, u optimalnoj mjeri korespondira s kvalitetom procesa učenja te s vrstom i kvalitetom intervencije odgojitelja u aktivnostima s djecom. Prostor koji je podijeljen u više manjih cjelina potiče djecu na samoorganizaciju u male skupine, a samim time i na kvalitetniju komunikaciju i igru.

Kvalitetno oblikovan prostor nudi pregršt prilika za učenje djece, a one su u konačnici i cjelovitije, raznovrsnije i raznorodnije. Zato je potrebno formirati prostorno-materijalno okruženje koje će imati visok istraživački potencijal i biti multisenzoričko tvrdi Slunjski (2015).

Mallaguzi (prema Valjan Vukić,2012.) navodi da svako dijete ima „sto jezika“ za iskazivanje svojih stvaralačkih potencijala, a odrasli imaju ulogu u prepoznavanju tih potencijala i kreiranju poticajnog okruženja u kojem će se djeca nastaviti razvijati. Drugim riječima, odgojitelj je važna karika u razvoju djece jer ima zadatak njihove interese i potrebe provesti u djelo i omogućiti im cjelokupan razvoj.

Kad razumijemo dječje potrebe, njihovu aktualnu zonu razvoja kao, njihove interese tada organizacija pedagoškog okruženja za odgojitelja kao i djelatnike stručnog tima predstavlja izazov, kako u unapređivanju svakodnevnog rada tako i u kontinuiranom praćenju i unapređivanju svoje vlastite prakse ali i teorije . U kontekstu kvalitetnog pedagoškog okruženja, smisao kvalitetne prakse je pripremiti pedagoško okruženje u kojem će se i djeca i odrasli sudionici odgojno obrazovnog procesa osjećati ugodno i u kojem će svi njihovi potencijali i razvoj doći do izražaja svim područjima.

7. LITERATURA

KNJIGE:

1. Došen Dobud A. (2016.) *Dijete- istraživač i stvaralac; Igra istraživanje i stvaranje djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alinea
2. Miljak A. (2009.) *Življenje djece u vrtiću*. Zagreb: SM Naklada
3. Miljak A., Vujičić L. (2002) *Vrtić u skladu s dječjom prirodom „Dječja kuća“*. Rovinj
4. Ljubetić M. (2009.) *Vrtić po mjeri djeteta; Kako procjenjivati kvalitetu u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: školske novine
5. Petrović-Sočo B. (2007.) *Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje- holistički pristup*. Zagreb: Mali profesor
6. Slunjski E. i suradnici (2015) *Izvan okvira; kvalitetni iskoraci u shvaćanju i oblikovanja predškolskog kurikulumu*. Zagreb: Element

INTERNETSKA STRANICA:

1. Valjan Vukić V. (2012) *Prostorno okruženje kao poticaj za razvoj i učenje djece predškolske dobi*. Hrčak, portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske (<https://hrcak.srce.hr/99897>) (12.08.2021)
2. Malašić A. (2012) *Dijete, odgojitelj, arhitekt- partnersko sukonstruiranje prostorno-materijalnoga okruženja dječjeg vrtića*. Hrčak, portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske (<https://hrcak.srce.hr/152316>) (12.08.2021.)
3. Vučemilović Lj. (2006) *Igralište po mjeri djeteta*. Hrčak, portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske (<https://hrcak.srce.hr/177841>) (13.08.2021.)
4. Pihač M. (2011) *Igra i kretanje djece na otvorenom – mogućnosti i rizici*. Hrčak, portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske (<https://hrcak.srce.hr/124363>) (13.08.2021.)
5. Malnar A., Punčikar S., Štefanec A., Vujičić L. (2012) *Poticajno okruženje: izazov za suradnju i istraživanje djece i odraslih*. Hrčak, portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske (<https://hrcak.srce.hr/123762>) (15.08.2021.)

6. Požgaj Ž. (2015) *Suživot unutarnjeg i vanjskog prostora*. Hrčak, portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske (<https://hrcak.srce.hr/169972>) (15.08.2021.)
7. Budisavljević T. (2015) *Kako oblikovanjem okruženja razvijati suvremeni kurikulum*. Hrčak, portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske (<https://hrcak.srce.hr/172748>) (16.08.2021.)
8. Slunjski E. (2015) *Multidisciplinary Approach to Designing Space of Early Childhood Education Institutions as a Condition for High-Quality Education Process*. Hrčak, portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske (<https://hrcak.srce.hr/137688>) (17.08.2021.)
9. Bezić Ž. (1999) *Waldorfska pedagogija*. Hrčak, portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske (<https://hrcak.srce.hr/50823>) (17.08.2021.)
10. Sindik J. (2007) *Poticajno okruženje i osobni prostor djece u dječjem vrtiću*. Hrčak, portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske (<https://hrcak.srce.hr/25807>) (18.08.2021.)
11. Ministarstvo znanosti i obrazovanja, *Nacionalni kurikulum ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (NN, 05,2015)* (<https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje/3478>) (08.09.2021.)

Izjava o izvornosti završnog rada

Ja, Melita Ježić, izjavljujem da je moj završni rad „Prostorno okruženje dječjeg vrtića“ izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)